

**Notat om arbejdsskader i FOA og PMF
december 2004**

1. Resumé

Forbundet af Offentligt Ansatte (FOA) og Pædagogisk Medhjælper Forbund (PMF) har sammenkørt deres respektive medlemsregistre med Arbejdsskadestyrelsens register over anmeldte og anerkendte arbejdsskader inden for det pædagogiske område.

PMF's 25.000 medlemmer og 30.000 medlemmer af FOA arbejder inden for det pædagogiske område. Arbejdet med børn er forbundet med mange glæder, og både pædagogmedhjælpere og dagplejere er glade for deres arbejde. Det er de på trods af, at de har hen ved dobbelt så stor risiko for at blive ramt af en arbejdsskade som ansatte på det øvrige arbejdsmarked. Det skal der gøres noget ved. Så snart fusionen mellem de 2 forbund er en realitet, vil det nye fællesforbund lave en handlingsplan, der har som målsætning at halvere antallet af arbejdsskader i løbet af de næste 5 år. På den måde kommer det til at svare til gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet.

Det pædagogiske arbejde er ressourcemæssigt lavt prioriteret. De kommunale arbejdsgivere skal holdes fast på arbejdsmiljølovens bestemmelse om, at det er dem, der har ansvaret for at (-_det pædagogiske) arbejdet kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. Forbundene ønsker endvidere at fortsætte (og udvikle) den dialog vi har med arbejdsgiverne om iværksættelse af forskellige arbejdsmiljøaktiviteter der kan forbedre de daglige arbejdsforhold..

Hverken FOA eller PMF finder det rimeligt, at de der arbejder med børn skal leve med en dobbelt så høj risiko for at blive ramt af arbejdsskader som den øvrige del af arbejdsstyrken. Det er dårlig anvendelse af menneskelige og økonomiske ressourcer inden for et af velfærdssamfundets kerneområder.

Arbejdsskader fører til langtidssygemeldinger og mange bliver afskediget med stor risiko for at blive udstødt af arbejdsmarkedet. Skaderne er typisk ulykker, overbelastningsskader og bevægeapparatslidelser, som opstår på grund af hårdt dagligt slid med mange løft, ofte i dårlige arbejdsstillinger – det kan og skal der sættes ind overfor.

Der skal også større fokus på hvorvidt der findes relevante tilgængelige hjælpemidler på arbejdspladserne så ryg, arme og bevægeapparat kan aflastes. Og det bør naturligvis være en selvfølge at medlemmerne og de tillidsvalgte inddrages når der skal indkøbes nye hjælpemidler.

De kommunale arbejdsgivere skal endvidere sikre, at de enkelte arbejdspladser udarbejder de lovpligtige arbejdspladsvurderinger på såvel det fysiske som det psykiske område – og at der er økonomi til at følge op på anvisningerne. Her kan det være en god løftestang for arbejdsskadeforebyggelsen at Arbejdstilsynet nu kræver at man skal medtænke det arbejdsrelaterede sygefravær i sin arbejdspladsvurdering.

Det psykiske arbejdsmiljø spiller en stor rolle for arbejdsmiljøet for PMF's og FOA's medlemmer. Det samme gælder indeklima, støj og indretning af arbejdspladsen.

Det pædagogiske område er et af de områder, hvor der ifølge arbejdstilsynets statistikker registreres mange psykiske lidelser, og der er ingen tvivl om, at årsagen til de mange arbejdsskader skal forstås ud fra et samspil mellem de fysiske og de psykiske belastninger i arbejdsmiljøet.

Skaderne blandt de to forbunds medlemmer ligner hinanden og løsningsforlagene er derfor også ens. I FOA og PMF mener man, at man samlet vil stå stærkere i kampen mod arbejdsskader.

Forbundene foreslår, at der i dialog med de kommunale arbejdsgivere iværksættes en særlig indsats med henblik på at halvere arbejdsskaderne inden for det pædagogiske område inden for de næste fem år. Følgende temaer kan indgå i en sådan indsats:

- Bedre personalenormering
- Færre børn pr. kvadratmeter – merindskrivning skal standses
- Der skal udarbejdes arbejdspladsvurderinger og være økonomi til at følge op på handlingsplanerne
- Arbejdspladserne skal sikres adgang til kvalificeret helhedsorienteret og forebyggende arbejdsmiljørådgivning
- Udvikling af arbejdsmiljø/ergonomi skal kobles til fagligheden
- Arbejdspladserne skal, som minimum, leve op til kravene i gældende lovgivning.
- Der skal være relevante tilgængelige hjælpemidler og medarbejderne skal inddrages ved nyanskaffelser
- Arbejdsskade indsatsen skal sammentænkes med den øvrige arbejdsmiljøindsats (psykisk arbejdsmiljø, indeklime mv.)

Derudover vil det nye fællesforbund arbejde for at langvarige belastningsskader anerkendes som arbejdsskader, også inden for det pædagogiske område.

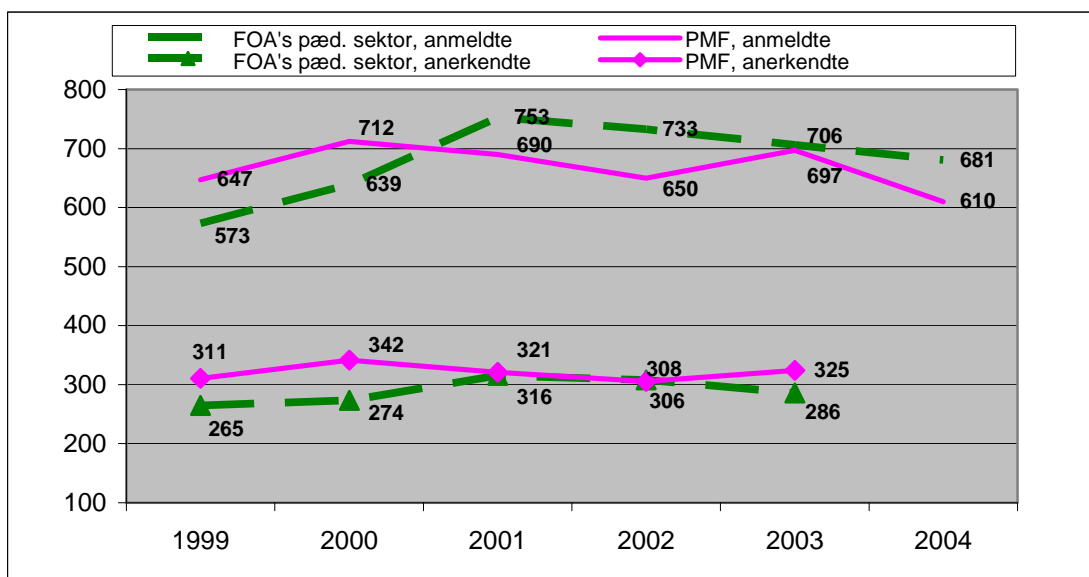
2. Baggrund

Undersøgelsen er et resultat af registersamkøringer af hhv. FOA's medlemsregister og PMF's medlemsregister med Arbejdsskadestyrelsens register af anmeldte og anerkendte arbejdsskader. Samkøringerne er fra begge forbunds side anmeldt til Datatilsynet, som har givet tilladelse til projektet i november 2004. Arbejdsskadestyrelsen har stået for samkøringen, og forbundene har alene modtaget statistisk materiale. Undersøgelsen dækker perioden 1999-2004, men da 2004 endnu ikke er afsluttet, kan der ikke tolkes på dette år. For det første kan der komme flere anmeldelser, og for det andet er der ikke truffet afgørelse i langt hovedparten af sagerne.

3. Arbejdsskader 1999-2004 på FOA og PMF's pædagogiske områder

Figur 1 neden for viser udviklingen i antallet af arbejdsskader i FOA's Pædagogiske sektor og i PMF¹. Faldet i anmeldelserne i 2004 skyldes, at året endnu ikke er gået. Som det fremgår af figuren anmeldes årligt ca. 700 arbejdsskader fra henholdsvis medlemmer i FOA's pædagogiske sektor og fra PMF. Af de anmeldte arbejdsskader anerkendes hvert år ca. 300 fra hvert forbund.

Figur 1. Arbejdsskadeudviklingen på FOA's og PMF pædagogiske områder 1999-2004.

4. Anmeldte arbejdsskader fordelt på sagsklasse

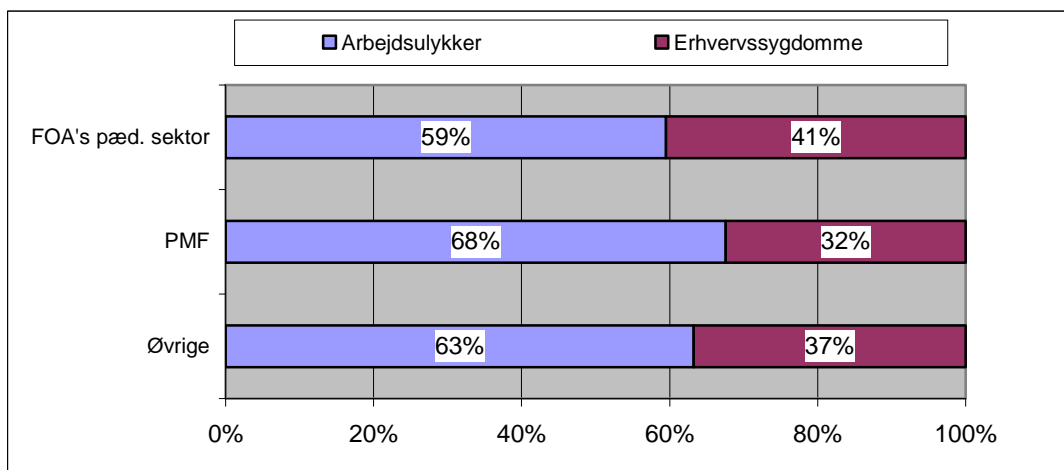
Figuren nedenfor viser de anmeldte arbejdsskader i 2003 fordelt efter sagsklasse. Der ses på året 2003, da der som nævnt stadig kan anmeldes arbejdsskader for 2004. Det fremgår, at især pædagogmedlemmerne har relativt mange arbejdsulykker i forhold til

¹ PMF organiserer pædagogmedhjælpere.

erhvervssygdomme. Lidt under halvdelen af de anmeldte arbejdsulykker anerkendes, mens det er under hver tiende af de anmeldte erhvervssygdomme som anerkendes.

Dette mønster betyder, at pædagogmedhjælperne har en lidt højere anerkendelsesprocent end medlemmerne fra FOA's pædagogiske sektor.

Figur 2. Anmeldte arbejdsskader fordelt på sagsklasse.

Note: Brille- og pludselige løfteskader er indeholdt i ulykkerne.

5. Dobbelt så mange arbejdsskader som det øvrige arbejdsmarked

Hvert år anmelder ca. 35.000 personer arbejdsskader, hvilket svarer til 1,2 pct. af arbejdsstyrken. Ses der på FOA's pædagogiske sektor og PMF isoleret er det 2,5 pct., der anmelder en arbejdsskade. Det betyder, at medlemmerne inden for FOA's pædagogiske område og PMF anmelder dobbelt så mange arbejdsskader som det øvrige arbejdsmarked.

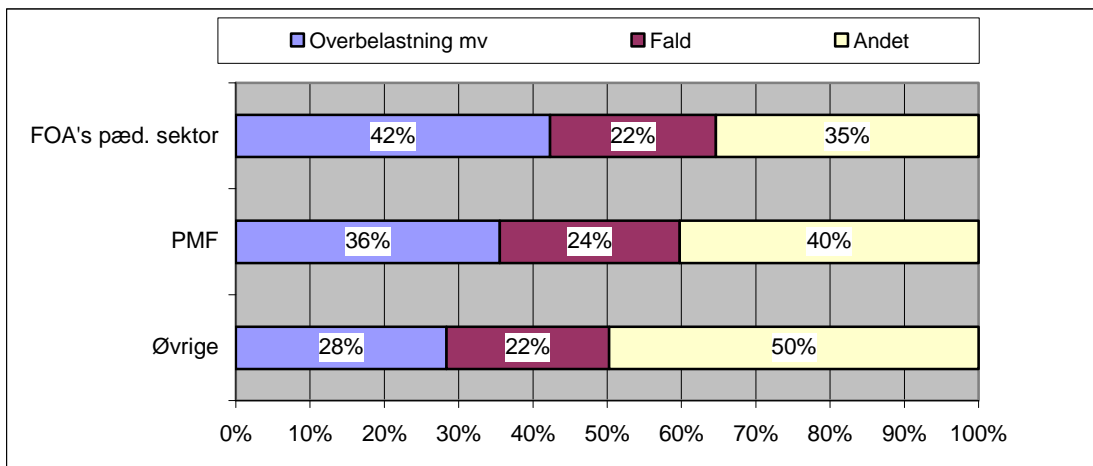
FOA's pædagogiske sektor og PMF får også anerkendt dobbelt så mange arbejdsskader som det øvrige arbejdsmarked², så anmeldelserne "er gode nok", om man så må sige.

6. Overbelastning og bevægeapparatslidelser

Det fremgår af figur 3, at det specielt er overbelastning mv., der ligger bag ved arbejdsulykkerne for medlemmerne af FOA's pædagogiske sektor og medlemmerne af PMF. I ca. fire ud af ti af de anmeldte ulykker er der tale om overbelastning, og hvis man ser på typen af overbelastning, der er tale om, er stort set alle "forstrækninger mv."

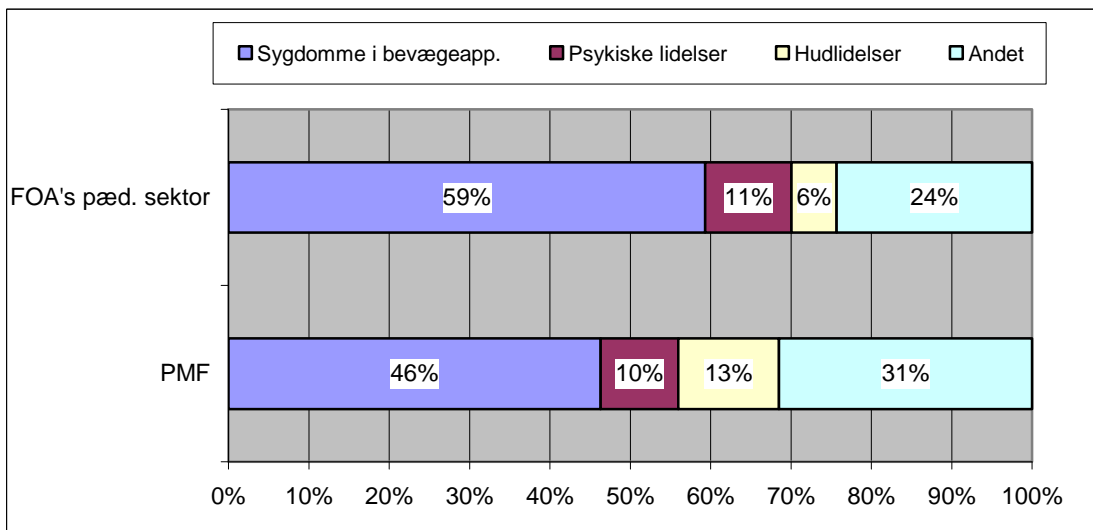
² Årligt anerkendes der samlet ca. 17.000 arbejdsskader.

Figur 3. Anmeldte arbejdsulykker fordelt på skadens årsag.

Blandt de anmeldte erhvervssygdomme fra medlemmerne i FOA’s pædagogiske sektor og fra PMF er der typisk tale om bevægeapparatslidelser. Det er lidt mere udtalt blandt medlemmerne fra FOA’s pædagogiske sektor.

Figur 4. Anmeldte erhvervssygdomme fordelt på sygdomstype.

Note: Det har ikke været muligt at få opgørelse af de anmeldte erhvervssygdomme fordelt efter sygdomstype for øvrige.

7. Temaer der kan indgå i en fremtidig indsats for at halvere arbejdsskaderne

Bedre personalenormering og færre børn pr. kvadratmeter – merindskrivning skal standses

Det er indlysende, at FOA og PMF's arbejdsskader knytter sig til arbejdstempoet. Jo flere børn, der er pr. ansat i dagtilbuddet jo større vil belastningen være og jo mindre tilbøjelig er den ansatte til at benytte hjælpemidler, der ganske vist skåner kroppen, men også tager lidt ekstra tid at anvende. Derfor er normeringen generelt et vigtigt element, når der tales arbejdsskader, herunder også at der er reelle muligheder for at indkalde vikarer når der er sygdom. Arbejdstempoet får nemlig ofte et ekstra nøk i forbindelse med sygdom på arbejdspladsen. Det belaster naturligvis de tilbageværende ekstra i disse spidsbelastningssituationer. Siden 1990 er der indskrevet ca 240.000 flere børn, men der er ikke kompenseret personalemæssigt for over 70.000 børn. De fysiske rammer er heller ikke forholdsmæssigt tilpasset denne merindskrivning. Det betyder større belastning af personalet, flere ulykker, mere støj og støjskader hos personalet.

Der skal udarbejdes arbejdspladsvurderinger og være økonomi til at følge op på handlingsplanerne

De kommunale arbejdsgivere skal sikre, at de enkelte arbejdspladser udarbejder de lovpålagte arbejdspladsvurderinger på såvel det fysiske som det psykiske område – og at der er økonomi til at følge op på anvisningerne. Her kan det være en god løftestang for arbejdsskadeforebyggelsen at Arbejdstilsynet nu kræver at man skal medtænke det arbejdsrelaterede sygefravær i sin arbejdspladsvurdering.

Arbejdspladserne skal sikres adgang til kvalificeret helhedsorienteret og forebyggende arbejdsmiljørådgivning

Pludselig opståede skader ved fald, uheldige bevægelser m.v. kan i et vist omfang undgås ved en fornuftig indretning af arbejdspladsen, hvad enten vi taler dagplejerens hjem eller institutionen som pædagogmedhjælperen er beskæftiget på. Det kræver at professionelle får lov at se de daglige rutiner efter i sømmene ligesom det naturligvis stiller krav til inventar og indretning. Indretning af soverum, garderober og puslerum skal have særlig opmærksomhed, da det ofte er her skaderne sker, men det er vigtigt at der også kigges på arbejdets organisering og rutiner. Den rådgivning der vælges bør derfor overordnet set være helhedsorienteret og have et forebyggende sigte.

Udvikling af arbejdsmiljø/ergonomi skal kobles til fagligheden

Gode ergonomiske løsninger er ofte dem der bliver en del af det pædagogiske arbejde.

Arbejdspladserne skal, som minimum, leve op til gældende lovgivning

Arbejdstilsynets nyligt overståede gennemgang af 749 daginstitutioner (ud af 6888) har vist, at arbejdsmiljøet ikke lever op til lovgivningens krav. Der har været 2409 påtaler med 769 påbud fra Arbejdstilsynet. Der blev f.eks påtalt 777 bevægeapparatbelastninger, og heraf er

der givet 192 påbud, om uhensigtsmæssig/utilstrækkelig indretning. Gennemgangen svarer til ca. 10% af institutionerne, men de resterende 90% må antages at have samme typer problemer og omfang. Dem er der ikke taget initiativ til at gøre noget ved fra kommunernes side. Det må der gøres noget ved.

Der skal være relevante tilgængelige hjælpemidler og medarbejderne skal inddrages ved nyanskaffelser

Der skal større fokus på hvorvidt der findes relevante tilgængelige hjælpemidler på arbejdspladserne så ryg, arme og bevægeapparat kan aflastes. Og det bør selvfølgelig være en selvfølge at medlemmerne og de tillidsvalgte inddrages når der skal indkøbes nye hjælpemidler.

I Kolding har man indført motoriserede barnevogne i dagplejen og det betyder, at sygefraværet er dalet blandt dagplejerne. Det er hårdt for skuldre, arme og knæ at håndtere en barnevogn med fire børn på bakker, på kantsten osv. Med motor på barnevognen reduceres den belastning betydeligt.

Det bliver til mange kilo, man sammenlagt løfter dagligt, når børnene skal have skiftet tøj, ren ble, vaskes o.s.v. Samtidig foregår løftene ofte i akavede og skæve stillinger og belastningen øges yderligere af at børnene jo bevæger sig når de bliver løftet. Det er derfor vigtigt at der er højdeindstillelige pusleborde så børnene selv kan kravle op og så bordet kan indstilles efter medarbejderens højde. Vi er jo ikke lige høje.

Kurser

Herudover er kurser i løfteteknik/ergonomi m.v. en forudsætning for en god forebyggelse

Selv relativ korte kurser giver indblik i, hvad der kan give kroppen et knæk og hvad der modsat forhindrer, at man slider overdrevet på sin krop. Samme kurser giver indsigt i hvilke hjælpemidler, der findes og i hvilket omfang de med fordel kan inddrages i det daglige arbejde. Med den viden i rygsækken vil dagplejere, pædagogmedhjælpere og pædagoger reflektere over deres arbejdsrutiner og tilrettelægge arbejdet så det skåner kroppen mest muligt.

Arbejdsskade indsatsen skal sammentænkes med den øvrige arbejdsmiljøindsats (psykisk arbejdsmiljø, indeklime mv.)

Det psykiske arbejdsmiljø spiller en stor rolle for arbejdsmiljøet for PMF's og FOA's medlemmer. Det samme gælder indeklime, støj og indretning af arbejdspladsen. Ifølge arbejdstilsynets statistikker udgør de psykiske lidelser i dag næsten 14 % af samtlige indberetninger. I 1998 var det under 5 pct. og der er ingen tvivl om at årsagen til de mange arbejdsskader skal forstås ud fra et samspil mellem de fysiske og de psykiske belastninger i arbejdsmiljøet.